

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 27/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi eräiden pitkäaikaisesti työttöminä olleiden henkilöiden eläketuesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi eräiden pitkäaikaisesti työttöminä olleiden henkilöiden eläketuesta (HE 183/2004 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on antanut asiasta lausunnon (TyVL 16/2004 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansanedustaja Ilkka Taipale

- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Tuulikki Haikarainen ja ylitarkastaja Carita Wuorenjuuri, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Pasi Järvinen, työministeriö
- lakimies Minna Levander, Eläketurvakeskus
- lakimies Tarja Waris, Kansaneläkelaitos
- sosiaalipoliittinen asiamies Vesa Rantahalvari, Palvelutyönantajat, edustaen myös Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliittoa
- sosiaalipoliittinen sihteeri Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työmarkkina-asiamies Merja Berglund, Suomen Yrittäjät
- puheenjohtaja Lea Karjalainen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVV ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että ne vuonna 1941—1947 syntyneet pitkäaikaistyöttömät henkilöt, jotka ovat olleet lähes yhtäjaksoisesti työttöminä 1 päivästä tammikuuta 1992 lukien, saivat työmarkkinatuen sijasta oikeuden eläketukeen. Eläketukea, joka määrältään vastaa kansaneläkettä ja henkilön 31 päivään joulukuuta 2004 ansaitsemaa työeläketurvaa, maksettaisiin siihen saakka, kunnes henkilö täyttää 62 vuotta

Eläketuen saajalla on myös oikeus kansaneläkelain mukaiseen lapsikorotukseen ja eläkkeen-

saajien asumistukilaisissa säädettyyn asumistukeen.

Eläketuen jälkeen henkilöllä on oikeus työeläkelakien ja kansaneläkelain mukaiseen vanhuuseläkkeeseen 62. ikävuodesta lukien. Vanhuuseläkkeeseen ei tehdä varhennusvähennystä. Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus tuloverolain muuttamisesta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ovat tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2005.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta pitää sosiaalipoliittisesti perusteltuna turvata kertaratkaisuna työttömyyseläkkeen suuruinen pysyvä toimeentulo hallituksen esityksessä ehdotetuin tavoin rajatulle, käytännössä vuodesta 1992 lukien työttömänä olleelle ikääntyneiden henkilöiden ryhmälle. Kyseessä ovat henkilöt, jotka jäivät työttömiksi 1990-luvun alun laman aikana, jolloin työvoimahallinnon resursseilla ei pystytty vastaamaan laajasti kasvaneen työttömyyden hoitamiseen ja työttömien työmarkkinakelpoisuuden ylläpitämiseen. Laman väistyessä työllistyminen on ollut helpompaa nuoremmille ikäluokille ikääntyneiden jäädessä pysyvästyöttömyyden piiriin. Työvoimahallinnon pitkäaikaistyöttömiin kohdistamista toimenpiteistä huolimatta näitä henkilöitä on ollut mahdoton työllistää, vaikka työttömyys yleisesti on selvästi vähentynyt.

Tutkimusten mukaan työttömänä olo vähentää nopeasti henkilön työkykyä. Osa erityisen pitkään työttöminä olleista ikääntyneistä henkilöistä onkin tullut työeläkelainsäädännön mukaisilla edellytyksillä oikeutetuksi työkyvyttömyyseläkkeeseen. Pitkäaikaistyöttömien eläke-edellytysten selvittämiseen perustetulla hankkeella (ELMA-hanke) on pystytty vuodesta 2001 alkaen työkykynsä pysyvästi menettäneitä pitkäaikaistyöttömiä saamaan tehostettujen työkunnan selvitysten perusteella heille kuuluvalla työkyvyttömyyseläkkeelle. Pitkäaikaistyöttömien joukossa on kuitenkin paljon myös niitä, jotka eivät työeläkelainsäädännön lääketieteellisesti painottuneen työkyvyttömyyskäsitteen mukaisesti ole työkyvyttömiä, mutta jotka eivät myös-

kään tosiasiallisesti ole työkykyisiä. Näille henkilöille kertaratkaisuna räätälöity eläketuki merkitsee, ettei heidän enää tarvitse olla työnhakijoina työvoimatoimistossa. Samalla ratkaisu merkitsee paitsi pysyväisluontoisempaa myös, osalle eläketukeen oikeutetuista, nykyistä paremman tasoista toimeentuloturvaa.

Lakiehdotuksen mukaan eläketukeen ovat oikeutettuja vuosina 1941—1947 syntyneet pitkäaikaistyöttömät. Nuoremmissa ikäluokissa on kuitenkin myös henkilöitä, joiden työttömyys on vastaavin tavoin pitkittynyt. Valiokunnan näemyksen mukaan heidän kohdallaan ensisijaista on löytää yksilöllisiä kuntoutus- ja työllistämiskäytäntöjä, jos he eivät eläkeselvitysten perusteella ole oikeutettuja työkyvyttömyyseläkkeeseen. Valiokunta pitää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan esittämien tavoin tarpeellisena, että pitkään työttöminä olleet ikääntyneet henkilöt, jotka jäävät eläketukeen oikeutettujen ulkopuolelle, otetaan työvoiman palvelukeskusten ja työvoimatoimistojen erityisen huomion kohteeksi ja huolehditaan heidän pääsystään myös ELMA-tutkimuksiin.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota lain joutuisaan toimeenpanoon ja eläketukeen oikeutettujen informoimiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta korostaa, että lain sisällöstä tulee tehokkaasti tiedottaa. Lain toimeenpanossa tulee kiinnittää erityistä huomiota etuuteen oikeutettujen tavoittamiseen ja neuvontaan. Valiokunta pitää hyvänä, että toimeenpanon aloittaminen on suunniteltu viranomaisaloitteiseksi siten, että kaikkia tukeen mahdollisesti oikeutettuja informoidaan henkilökohtaisella kirjeellä.

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentissa olevan viittaussäännöksen tarkenta-

mista uutta sairausvakuutuslakia koskevaksi. Uusi sairausvakuutuslaki on tarkoitettu tulevaksi voimaan 1.1.2005.

Valiokunta ehdottaa 1. lakiehdotuksen 6 §:n 1 ja 2 momentin rahamääriin tehtäväksi ne muutokset, jotka johtuvat eduskunnan maaliskuussa 2005 voimaan tulevaksi hyväksymästä kansaneläkkeen tasokorotuksesta. Lisäksi valiokunta ehdottaa selvytyden vuoksi 18 §:ssä kirjoitettavaksi eläkelaitos-sanan sijasta Kansaneläkelaitos.

Valiokunta huomauttaa 1. lakiehdotuksen 9 ja 10 §:n yksityiskohtaisten perustelujen osalta, ettei etuuden saajalla ole eläketukea hakiessaan velvollisuutta antaa tietoja omaisuudestaan eikä 9 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koske eläketuen saajan omaisuudessa tapahtuneita muutoksia, koska hakijan omaisuudella ei ole vaikutusta eläketuen myöntämiseen tai sen määrään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 1, 6 ja 18 § muutettuina seuraavasti:

Valiokunnan muutosehdotukset

1. lakiehdotus

1 §

Oikeus eläketukeen

(1 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna työmarkkinatukeen oikeutettuna henkilönä pidetään työmarkkinatuen saajan lisäksi työttömyysturva-

lain 7 luvun 2 §:n 1—8 kohdissa tarkoitettua henkilöä sekä työttömyysturvalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua työkyvyttömyyden henkilöä, joka saa sairausvakuutuslain (/) mukaisesti sairauspäivärahaa.

(3 mom. kuten HE)

6 §

Kansaneläkeosuuden määrä

Täysimääräinen kansaneläkeosuus on ensimmäisessä kuntaryhmässä 5 795,76 euroa ja toisessa kuntaryhmässä 5 558,04 euroa vuodessa.

Jos eläketuen saaja on avioliitossa, täysimääräinen kansaneläkeosuus on ensimmäisessä kuntaryhmässä 5 109,12 euroa ja toisessa kuntaryhmässä 4 906,68 euroa vuodessa.

(3—6 mom. kuten HE)

18 §

Eläketuen maksaminen kunnan toimielimelle

Jos eläketuen maksamista tuen saajalle itselleen ei voida pitää tarkoitustaan vastaavana hänen elämäntapojensa, sairautensa tai muun erityisen syyn vuoksi eikä hänelle ole määrätty edunvalvojaa, Kansaneläkelaitos voi eläketuen saajan suostumuksella päättää, että tuki maksetaan eläketuen saajan asuinkunnan sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulle toimielimelle käytettäväksi eläketuen saajan ja hänen kansaneläkelain 42 §:n 3 momentissa tarkoitettujen omaistensa huoltoon. Näin maksettua eläketukea ei saa vastoin eläketuen saajan nimenomaista suostumusta käyttää muuhun kuin sen kuukauden aikana annettavaan huoltoon, jolta eläketuki on maksettu.

StVM 27/2004 vp — HE 183/2004 vp

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Anneli Kiljunen /sd	Arto Seppälä /sd
	Marjaana Koskinen /sd	Osmo Soininvaara /vihr
	Pehr Löfv /r	Tapani Tölli /kesk (osittain)
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Raija Vahasalo /kok
	Aila Paloniemi /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Leena Rauhala /kd	Tuula Väättäin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Laman seurauksena työmarkkinoilta lyötiin ulos kymmeniä tuhansia työntekijöitä, joiden työllistyminen ilman erityistoimia on mahdotonta. Nämä henkilöt eivät enää kuulu työhallinnon asiakkaiksi, koska ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät eivät useinkaan tosiasiallisesti ole työmarkkinoiden käytettävissä. Monimutkaiset eläkeselvitykset ja eläkkeen hakeminen aiheuttavat nykyisellään turhaa byrokratiaa ja turhauttavat asiakkaita. Myös eduskunta totesi vuoden 2001 talousarviokäsittelyn yhteydessä pitkäaikaistyöttömien ryhmissä olevan henkilöitä, joiden työllistyminen tehokkaillakaan toimenpiteillä ei ole käytännössä mahdollista.

ELMA-selvitykset tarjoavat vain osalle pitkäaikaistyöttömistä myönteisen eläkeratkaisun. Vaikka selvitysten määrä kasvaakin hieman ensi vuonna, jää työkyvyttömyyseläkkeen ja eläketuen ulkopuolelle huomattava työelämästä syrjäytyneiden ja syrjäytyvien työttömien ryhmä. Toukokuussa 2004 julkaistu työvoimatoimiston johtajien haastattelututkimus paljastaa, että työhallinnon ammattilaisten arvion mukaan vähintään 30 000 ihmistä tulisi siirtää työttömyysturvalta pysyvämmän toimeentulon piiriin.

Hallituksen esitys mahdollistaa arviolta noin 3 900 ikääntyneen (vuosina 1941—1947 syntyneet) pitkäaikaistyöttömän pääsemisen eläketuen piiriin. Saadakseen eläketukietuutta henkilön edellytetään kuitenkin olevan oikeutettu työmarkkinatukeen ja olevan julkisista työvoimapalveluista annetun lain 7 §:n 1 momentin 5 kohdan tarkoittamalla tavalla pitkäaikaistyötön vuoden 2004 lopussa. Sen lisäksi esityksessä eläketuen saaminen edellyttää, että henkilölle on vuoden 2004 lopussa maksettu työmarkkinatukea vähintään 2 500 päivältä tai että hänelle on maksettu enimmäisaika ansiosidonnaista työttömyysturvaa 500 päivältä ja sen lisäksi hänen edellytetään saaneen työmarkkinatukea 1 500 päivältä työttömyyden jatkuessa (500 + 1 500 päivää). Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ei ole

mietinnössään puuttunut eläketuen saamisen ehtoihin eikä näin laajentanut eläketuen saajien piiriä hallituksen esityksestä.

Lakiesitys on myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mielestä aivan välttämätön. Ajatusten pitkäaikaistyöttömien pysyvän eläkkeen mahdollistamisesta esitti ensimmäisen kerran vuonna 1995 puolueemme edellinen puheenjohtaja, tuolloinen kansanedustaja Claes Andersson. Valitettavasti nyt käsillä oleva esitys tarjoaa lohdun sängen pienelle joukolle pitkäaikaistyöttömistä, jotka kamppailevat vakavissa toimeentulo- ja myös muissa, erityisesti syrjäytymisestä johtuvissa ongelmissa.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta on mietinnössään aivan oikein kiinnittänyt huomiota siihen, että huolimatta ponnisteluista, joita pitkäaikaistyöttömien eläke-edellytysten selvittämisen kanssa on tehty vuoden 2001 jälkeen ELMA-hankkeen puitteissa, pitkäaikaistyöttömien joukossa on kuitenkin paljon niitä, jotka eivät työeläkelainsäädännön lääketieteellisesti painottuneen työkyvyttömyyskäsitteen mukaisesti ole työkyvyttömiä, mutta jotka eivät myöskään tosiasiallisesti ole työkykyisiä. Valiokunnan mielestä näille henkilöille kertakaikkisena räätälöity eläketuki merkitsee, ettei heidän enää tarvitse olla työnhakijoina työvoimatoimistossa. Tämä lainmuutos merkitsee eläketuelle pääsevien osalta myös pysyvämpää ja nykyistä paremman tasoista toimeentuloturva.

Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on kiinnittänyt huomiota vajaakuntoisten ja ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien asemaan. Jos työhallinnon tukitoimin näitä henkilöitä ei kyetä saattamaan eläkkeelle, on ainoa oikea vaihtoehto tarjota työmarkkinatukea pysyvämpi toimeentulo.

Koska eläketuen tarpeessa on huomattavasti suurempi ryhmä kuin nyt esitetään eläketuen saajiksi, esitimme eläketuen saajien määrän lisäämistä muuttamalla lakiesityksen 1 §:ssä määriteltyä tuen piiriin kuuluvien ryhmää. Ehdotim-

me, että tuen piiriin kuuluisi nuorimpana ikäryhmänä vuonna 1950 syntyneet mietintöön sisältyvän vuonna 1947 syntyneiden ikäryhmän sijaan. Sen lisäksi ehdotimme, että saadakseen eläketukea henkilöllä tulisi olla 31.12.2004 takanaan 2 000 työmarkkinatukipäivää mietinnön 2 500 päivän sijaan ja että vaihtoehtoisesti ansiosidonnaisella olleilla tulisi olla takanaan 1 500 päivää ansiosidonnaista ja työmarkkinatukipäivää (500 + 1 000) mietinnön 2 000 päivän sijaan (500 + 1 500). Tämä takaisi myös sen, että työttömyysturvan maksatusehtoon tulisi ajallista liikkumavaraa niin, etteivät lyhyet ja/tai satunnaiset katkokset työttömyysturvan saannissa tiputtaisi lakiehdotuksen tarkoittamia pitkäaikaistyöttömiä kohtuuttomasti väliinputoajiksi. Niin on vaarassa tapahtua, jos laki hyväksytään mietinnön mukaisena.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 1. lakiehdotuksen 1 § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

1. lakiehdotus

1 §

Oikeus eläketukeen

Vuosina 1941—1950 syntyneellä Suomessa asuvalla henkilöllä, joka on työmarkkinatukeen oikeutettu ja joka on julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) 1 luvun 7 §:n 1 momentin 5 kohdan tarkoittamalla tavalla pitkäaikaistyötön 31 päivänä joulukuuta 2004 ja jolle on maksettu työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista työmarkkinatukea työttömyyden perusteella vähintään 2 000 päivältä tai jolle on maksettu enimmäisaika työttömyysturvalain mukaista päivärahaa ja sen lisäksi työmarkkinatukea työttömyyden perusteella vähintään 1 500 päivältä 1 päivästä tammikuuta 1992 lukien 31 päivään joulukuuta 2004 mennessä, on oikeus tämän lain mukaiseen eläketukeen sen kuukauden loppuun saakka, jolloin hän täyttää 62 vuotta.

(2 ja 3 mom. kuten StVM)

Helsingissä 11 päivänä marraskuuta 2004

Erkki Virtanen /vas
Leena Rauhala /kd